

Anton Svetina

PRISPEVKI K ZGODOVINI LIPE NAD VRBO

Četrta izmed petih župnij beljaškega cerkvenega okrožja, ki so bile od leta 1461 do leta 1787 inkorporirane ljubljanski škofiji, je župnija sv. Martina v Lipi nad Vrbo (Lind ob Velden). Kdaj je bila ta župnija ustanovljena in kdo jo je ustanovil, do danes še ni pojasnjeno. Medtem ko je bilo za župnijo Skočidol ugotovljeno,¹ da jo je ustanovil leta 1360 takratni nadžupnik prafare šent Rupert, je spadalo področje poznejših župnij Lipa nad Vrbo in Dvor nad Vrbo (Kranzelhoffen) tedaj še vedno k župniji šent Rupert. Koroški zgodovinar Gotbert Moro pojasnjuje v Razlagah k zgodovinskemu atlasu avstrijskih dežel,² da je bila cerkev sv. Miklavža v predmestju Beljaka prvič označena kot župnija leta 1437 in da je ta župnija kmalu nato prevzela od dotedanje prafare šent Rupert tudi funkcijo nadžupnije za beljaško cerkveno okrožje. G. Moro v nadaljevanju pojasnjuje, da je bila župnija Lipa nad Vrbo ustanovljena kot nekak subvikariat nadžupnije sv. Miklavža v Beljaku. Ker pa je župnija Lipa ob ustanovitvi ljubljanske škofije leta 1461 že bila samostojen vikariat, domneva, da je bila ustanovljena med leti 1437 in 1461.

Pravico odvetništva nad župnijo Lipa nad Vrbo in tudi nad vsemi drugimi župnijami beljaškega cerkvenega okrožja so imeli v svojih rokah vsakokratni lastniki gradu in gospostva Landskron, patronatsko pravico nad župnijo Lipa pa je moralo gospostvo Landskron po ustanovitvi ljubljanske škofije deliti z ljubljanskim stolnim kapitljem, ki je obdržal to pravico še tudi po izločitvi beljaškega cerkvenega okrožja iz jurisdikcije ljubljanske škofije do leta 1889, ko je bila s pogodbo med ljubljanskim stolnim kapitljem in med celovskim stolnim kapitljem prenešana na krško škofijo.³

Župnija Lipa nad Vrbo je imela tri podružnične cerkve, in sicer: 1. Cerkev sv. Lovrenca v Tmari vasi (Emmersdorf), 2. Cerkev sv. Petra in Pavla v Konatičah (Kantnig) in 3. Cerkev sv. Avgušтина in sv. Lamberta v Semi-slovčah (St. Lambrecht).

Koroški zgodovinar župnik štefan Singer navaja pri opisu župnije Lipa nad Vrbo tole:⁴ Ko je cesar Friderik III. dne 6. decembra 1461 dodelil prafaro sv. Miklavža v Beljaku z vikariati št. Rupert, Skočidol, Dvor in Lipa stolnemu kapitlju ljubljanske škofije, je ta stolni kapitelj moral prevzeti tudi patronatske pravice in dolžnosti nad temi župnijami. Novega župnika za št. Rupert, Dvor in Lipo je imenoval enkrat stolni kapitelj, drugič pa gospostvo Landskron, za župnijo Skočidol pa enkrat stolni kapitelj, drugič in tretjič pa gospostvo Vernberk.

Župnik Singer našteva v župniji Lipa tele župnike: 1519 Blaž Aichl, 1624 Janez Zungga, 1691 Martin Mössner, 1708 Gregor Kramer, 1729—1749 Lovrenc Briessner, 1761—1774 Marcus Reauz, 1774 Lukas Vedenik, provisor, 1774—1805 Jakob Nagele.

V kapiteljskem arhivu nadškofijskega arhiva v Ljubljani je ohranjena listna ki ima tale nadpis: Inscripta in membrana Calendarii Ecclesiae S.

¹ Anton Svetina, Prispevki k zgodovini Skočidola, Zgodovinski časopis, Ljubljana, 34/1980, št. 1—2.

² Gotbert Moro, Pfarre St. Martin in Lind ob Velden, Erläuterungen zum historischen Atlas der österreichischen Alpenländer, Celovec 1958, str. 23—26.

³ Gotbert Moro, Erläuterungen ..., str. 23.

⁴ Stephan Singer, Kultur- und Kirchengeschichte des oberen Rosentales, Kapla 1935, str. 197 ss.

Nicolai antiquissimi (Zapiski na pergamentu najstarejšega koledarja cerkve sv. Nikolaja); na koncu te listine je takratni vikar župnije sv. Miklavža v Beljaku zabeležil: Ita fuerit cum ego Magister Mathaeus de Windischgratz eram vicarius Anno 1494 (Tako je bilo, ko sem bil jaz magister Matej iz Slovenjgradca vikar leta 1494). Omenjeni vikar je v tej listini opisal vse pravice in dolžnosti vsakokratnega vikarja župnije Lipa nad Vrbo, ki nam dokazujejo, da je bil vikar župnije Lipa nad Vrbo res le subvicarius župnije sv. Miklavža v Beljaku.⁵

V začetku te listine je zapisano, da mora vikar v Lipi ostati ob nedeljah in praznikih doma in tu opraviti pridigo in sv. mašo, razen ob tistih praznikih, ko se obhaja v eni od župnij beljaškega cerkvenega okrožja cerkveno posvečenje ali patrocinij; v takih primerih pa moran farane obvestiti o svoji odsotnosti in mora v tistem tednu službo božjo nadoknaditi, če farani to zahtevajo. Ob drugih dnevih sme zapustiti faro, toda le, če tega ne ovirajo krstitve otrok ali obiskovanje bolnikov. Ti zapiski določajo, koliko sme vikar v Lipi prejemati v naturalijah: 64 mernikov rži, 20 mernikov pšenice, 24 mernikov ovsa, ostalo v ječmenu in prosu. Biro in doto sme prejemati, kakor so jo prejemali njegovi predniki, in »debebit esse obligatus Domino Vicario St. Nicolai praestare obedientiam, dare sibi unam mediam libram denariorum quodam posse, et venire ad missam in dedicatione ecclesiae, et in die St. Nicolai praedicare in Slavonico, si vicarius requisivit, et cum missa et alias esse subiectus Domino Vicario St. Nicolai in licitis et honestis, loco dominorum et capitulorum Laybacensium« (vikar v Lipi mora biti poslušen gospodu vikarju v šmiklavžu ter mu mora dajati srednjo libro denaričev, kadar zmore, na dan cerkvenega proščenja šmiklavške cerkve mora priti k maši, na dan sv. Miklavža pa mora v Beljaku pridigati v slovenskem jeziku, če vikar to zahteva, in mora biti pri maši kakor tudi pri vseh dovoljenih in častnih opravilih vikarju pri sv. Miklavžu, ki zastopa gospode ljubljanske kanonike, pokoren). Vsebina te listine je za zgodovino slovenske Koroške pomembna, ker se je v cerkvi sv. Miklavža v predmestju Beljaka opravljala v času, ki ga opisujemo, služba božja tudi v slovenskem jeziku.

Župna cerkev v Lipi nad Vrbo je imela svoje cerkveno posestvo v naselju Sreje (Rajach). Iz urbarja iz leta 1580, ki je ohranjen za to posestvo, je razvidno, da je obstajalo to cerkveno premoženje iz dveh podložnih kmetij in iz ene njive, enega vrta ter treh travnikov s pravico do dveh košenj. V urbarju je nadalje vpisano, da sme vikar pobirati od faranov tako imenovano posmrtnino (Sterberecht), in sicer: če umre gostilničar ali gostilničarka, enega kapuna, če ga pa pri hiši nimajo, v denarju 18 krajcarjev. Od kajžarja ali kajžarice v denarju 9 krajcarjev, od posla pa 6 krajcarjev, za obhajanje bolnikov od odraslega 3 krajcarje, od otroka pa 1 krajcar in dva denariča.⁶

Iz tega časa je ohranjen tudi seznam bire, ki jo sme pobirati vikar v Lipi. Vsak moški faran mora prispevati en koš (Burden) sena, toliko repe, kolikor se rabi v enem dnevu za kuho, in po en hlebček sira ali v gotovini dva krajcarja. Za krst otroka dobi polič vina, za krst nezakonskega otroka v gotovini 8 krajcarjev, nezakonski otroci duhovnikov pa so prosti plačila. Podpisan je Urh (Udalricus) Pacher, Vicarius zu Lindt.

Vikar v Lipi je imel tudi pravico sekanja drv v gozdu, ki je bil last soseske v Lipi. To izhaja iz spora, ki je nastal leta 1625 med podložnikom nadžupnije sv. Miklavža v Beljaku Martinom Gleinigom in med sosesko

⁵ Kapiteljski arhiv Ljubljana (v nadaljevanju KALj.), fasc. 217/11.

⁶ KALj., fasc. 223/18.

v Lipi, ker je Gleinig uveljavljal zasebno lastništvo nad spornim gozdom, soseska v Lipi pa je temu ugovarjala. V tej pravdi je po nalogu ljubljanskega stolnega kapitlja dne 8. januarja 1626 vikar in škofijski komisar pri sv. Miklavžu v Beljaku zasliševal prij. Pri tem zaslišanju je bil kot zastopnik grada in gospostva Landskron navzoč oskrbnik tega gospostva Krištof Schneeweiss. Med pričami, ki so izpovedale v prid soseske, so bili trije sinovi bivšega vikarja v Lipi Urha Pacherja, 74-letni Andrej, 55-letni Pavel in 45-letni Anton, ki so izpovedali, da je njihov oče 40 let služboval kot vikar v Lipi in ves ta čas dobival drva za kurjavo iz tega gozda.⁷

Pri posvetu, ki je bil dne 7. junija 1540 v župnišču nadžupnije sv. Miklavža v Beljaku ob navzočnosti zastopnika stolnega kapitlja v Ljubljani v raznih zadevah beljaškega cerkvenega okrožja, je bilo vikarju šmiklavške nadžupnije naročeno, naj župnijo Lipa izroči duhovniku Blažu (Blasius), ki je na tem službenem mestu listinsko izkazan še v letu 1564.⁸ Priimka tega duhovnika Blaža v listinskih virih ljubljanskih škofijskih arhivov nisem mogel ugotoviti. Zdi se, da sta bila med leti 1540 in 1580 v župniji Lipa nekaj časa dva vikarja, katoliški in luteranski. Vikar Urh Pacher, ki je imel kopicco otrok in ki je v urbar župnije zapisal, da za nezakonske otroke duhovnikov ni treba pri krstu plačevati štolnine, kar je edinstven primer, je bil po vsej verjetnosti že pripadnik nove luteranske vere.

Tu pa smo že v dobi reformacije in protireformacije, ko prebivalstvo ni bilo le versko razdvojeno, temveč tudi pod gospodarskim pritiskom protestantskih fevdalcev. Tu so prednjačili luteranski oskrbniki gradu in gospostva Landskron. 20. septembra 1586 se je ljubljanski stolni kapitelj pritožil zoper oskrbnika gospostva Landskron Amblacherja, da je v župniji Lipa od cerkvenih podložnikov pobral ves davek in zakupnino v znesku 11 goldinarjev, v župnijah Šentrupert in Skočidol pa je odstavil tamkajšnje katoliške vikarje in na njihovo mesto postavil luteranske predikante. Na te pritožbe je izdal nadvojvoda Karl v Gradcu lastniku grada in gospostva Landskron grofu Jerneju Khevenhüllerju kot odvetniku vseh župnij beljaškega cerkvenega okrožja ukaz, da mora ščititi tamkajšnje vikarje, sicer bo nadvojvoda vse te cerkve nasilno zaplenil in vse katoliški cerkvi nasprotne predikante po svoji vsččnosti odstavil.⁹ Ta ukaz deželnega kneza pa ni mnogo pomagal, ker je ljubljanski stolni kapitelj dne 27. maja 1589 vložil novo pritožbo na nadvojvodo Karla v Gradcu zoper grofa Jerneja Khevenhüllerja, da imenovani lastnik gradu in gospostva Landskron odstavlja v župnijah Lipa in Dvor katoliške duhovnike. V tej tožbi je stolni kapitelj predlagal, naj nadvojvoda za razsojo tega spora določi tri komisarje, in sicer prošta v Velikovcu Gregorja Lapidrida, dež. upravitelja Koroške Ivana pl. Bosaga in deželnega vicedoma Hartmana Zieglla, ki naj določijo v Beljaku primerno sodno mesto in v stvari razsodijo.¹⁰

29. aprila 1611 je vložil oskrbnik gradu in gospostva Landskron Krištof Schneeweiss na ljubljanski stolni kapitelj tožbo zoper svojega gospodarja grofa Jerneja Khevenhüllerja, da mu ta dela težave pri namestitvi Baltazarja Bozentiča za vikarja župnije Lipa.¹¹ Ta primer kaže samovoljno delovanje oskrbnika Schneeweissa. Za leto 1611/12 je namreč listinsko izkazan kot vikar župnije Lipa Jernej Kos, zaradi katerega pa je v letu 1611 tekla pravda med lastnikom grada Landskron Jernejem Khevenhüllerjem pl. Aichelberg, grofom Frankhenburškim in baronom Landskrona in Vern-

⁷ KALj., fasc. 173/33.

⁸ KALj., fasc. 177/35 in 215/2.

⁹ KALj., fasc. 223/13.

¹⁰ KALj., fasc. 177/35.

¹¹ KALj., fasc. 176/1 in 2.

berka in med ljubljanskim stolnim kapiteljem. V tem sporu je oskrbnik Schneeweiss pisal dne 8. decembra 1611 obema cerkvenima ključarjema cerkve sv. Martina v Lipi, naj izplačata do rešitve tega spora med grofom in kapitljem Jerneju Kosu žito in zakupnino po urbarju za Sreje in še 7 goldinarjev iz cerkvene blagajne. Ker je skočidolski vikar gospod Ivan opravljal več kot eno leto službo božjo v Lipi za Jerneja Kosa, naj tudi njemu izplačajo znesek 10 goldinarjev na račun.¹²

Dne 10. januarja 1615 je Anton Stromayr pl. Eberau, vikar in škofijski komisar pri župniji sv. Miklavža v Beljaku, pisal ljubljanskemu stolnemu kapitlju, da bo smatral lastnika gospostva Landskron Jerneja Khevenhüllerja kljub temu, da je dal dohodke vikarjev v Lipi in v Dvoru pod zaporo, tako dolgo za svojega zaščitnika (Vogtherr), dokler ne bo rešen spor med ljubljanskim stolnim kapitljem in med grofom, ki teče v tej zadevi pri deželnem knezu. Kmalu nato je vikar Stromayr potrdil urbar župnije Lipa. Proti temu je vdova Regina Khevenhüller — njen mož Jernej je medtem umrl — vložila pritožbo; na to pritožbo ji je Stromayr odgovoril, da je njen oskrbnik Kristof Schneeweiss pomešal vse urbarje nadžupnije in njenih štirih vikariatov beljaškega cerkvenega okrožja, da si lasti patronatske in prezentacijske pravice, da kliče tuje luteranske predikante in jih namešča po župnijah ter da je dal svoje otroke krstiti po protestantsko, kar je v nasprotju s predpisi katoliške cerkve.

Kmalu za tem, še pred letom 1620, je prišel za vikarja k župniji Lipa Janez Cunga (Zungga, enkrat je v listini označen kot Žorga). Kljub svoji visoki starosti (bil je star okoli 90 let) je zahajal mnogokrat v Vrbo, kjer ga je enkrat napadel neki podložnik iz Vrbe s svojim sinom in sta mu vzela klobuk. Vikar Janez Cunga je leta 1628 odpovedal službo vikarja v Lipi in odšel v eno izmed župnij v Kanalski dolini.¹³

Naslednik Janeza Cunge je bil vikar Adam, o katerem nam dostopni viri prikažejo tole sliko: Dne 15. septembra 1635 je pisal ljubljanski kanonik in kapiteljski oskrbnik nadžupniku in škofijskemu komisarju pri cerkvi sv. Miklavža v Beljaku Leonardu Muleju o raznih zadevah beljaškega cerkvenega okrožja in je glede župnije Lipa nad Vrbo naročil tole: Kar se tiče vikarja Adama v Lipi, ki živi javno v konkubinatu in je tudi bogokletnik, naj ga komisar takoj odstavi in na njegovo mesto postavi dostojnega duhovnika; če se pa bo protivil, naj ga da pripeljati po faranih župnije sv. Miklavža uklenjenega v Ljubljano.¹⁴

Naslednji primer nam prikaže, kdaj so v tem predelu Koroške po običajnem pravu plačevali podložniki svoje dajatve. V nedeljo, dne 4. junija 1628, je prišel k podružnični cerkvi sv. Lenarta v Semislovčah župan vikarja in škofijskega komisarja župnije sv. Miklavža v Beljaku z imenom Peter Dobernik, ki je povedal, da dolguje komisar deželni vladi v Celovcu na davkih znesek 270 goldinarjev. Za izterjanje tega dolga je bil prišel že davčni izterjevalec iz Celovca, da bi zarubil cerkvi podložne kmete, komisar pa ga je prosil za odlog plačila, ker podložniki plačujejo svoje dajatve šele na nedeljo pred sv. Martinom (11. novembra).¹⁵

Dne 5. marca 1646 je bil od ljubljanskega stolnega kapitlja postavljen za vikarja župnije Lipa nad Vrbo Matija Kronfiš (večkrat v listinah pisano Kronfič).¹⁶

¹² KALj., fasc. 173/11.

¹³ KALj., fasc. 175/36.

¹⁴ KALj., fasc. 175/4.

¹⁵ KALj., fasc. 175/36.

¹⁶ KALj., fasc. 175/10.

Vikar Matija Kronfiš je izstavil dne 13. decembra 1654 rojstni list za bodočega duhovnika Blaža Šoba, ki je bil rojen dne 26. januarja 1631 v Lipi in ga je krstil vikar Franc Zungga.¹⁷

Septembra leta 1655 je generalni vikar ljubljanske škofije Filip Trpin opravil vizitacijo župnij beljaškega cerkvenega okrožja. 23. septembra je bil pri filialni cerkvi sv. Petra in Pavla v Konatičah in tam ugotovil, da je za cerkvenega ključarja Andrej Šušnik. 25. septembra je pregledal župno cerkev sv. Martina v Lipi, kjer je ugotovil tole: Cerkev ključarja sta Martin Aichboldt in Tomaž Hleinik, za vikarja je Matija Kronfiš, doma iz Kroke, ki je bil ordiniran za duhovnika na naslov samostana v Velesovem: Duhovnik je postal leta 1643 in je najprej služboval dve leti v župniji Rožek, potem ko mu je ljubljanski škof izdal odpustnico (dimissorium) iz ljubljanske škofije; v župnijo Lipa nad Vrbo je bil nastavljen z dekretom ljubljanskega stolnega kapitlja z dne 28. februarja 1646 in je v tej službi več kot 9 let. Faranov ima 593. Kot plačo prejema na dan cerkvenega obračuna 14 goldinarjev, poleg tega glasom vpisa v urbarju na dan cerkvenega patrocinja, na dan cerkvenega prošenja in na dan cerkvenega računa vsakokrat po 4 goldinarje 20 krajcarjev. Pri podružnični cerkvi sv. Lovrenca v Tmari vasi dobiva od 15 podložniških kmetij od vsake 1 maseljc, to je dve merici vina in dve merici prosa in na dan sv. Radegunde še 15 kruhov. Pri njem je v službi dekla Marinka, ki je pred tremi leti rodila nezakonskega otroka, pa ne z vikarjem, temveč z nekim tkalcem, ki je bil zaradi tega od gospostva Landskron zaslišan in kaznovan (izbičan) in mu je bilo naročeno, da se mora glede vzdrževanja otroka z njo pobotati. Vizitator je vikarju naročil, naj jo čimprej odslovi, da ne bo govoric. Istega dne je vizitator pregledal še podružnični cerkvi sv. Lamberta v Semislovčah in sv. Lavrencija v Tmari vasi; in je pri tej ugotovil, da je tam za cerkvenega ključarja Jurij Pahernik. Dne 29. septembra so bili vsi vikarji beljaškega cerkvenega okrožja poklicani k cerkvi sv. Miklavža v Beljak, kjer je bil ljubljanski škof, in je bilo vikarju iz Lipe ponovno naročeno, da mora iz župnišča odstraniti deklo Marinko in njenega otroka, ker je znano, da je imenovana ženska meretrix (vlačuga).¹⁸

Leta 1661 je prejel subdiakonot Jernej Kaufman, domačin iz Lipe, star 25 let, ki je bil še isto leto posvečen v duhovnika na naslov gospostva Vernberk, katerega lastnica je bila takrat vdova Konstancija Marija pl. Eibiswaldt.¹⁹ Dne 6. aprila 1668 pa je vikar Matija Kronfiš izstavil rojstni list za bodočega duhovnika Jurija Reinerja, ki je bil rojen 21. aprila 1640 v Lipi; njegov oče je bil Pavel Reiner, botra pa sta bila Gregor Helbin in Uršula Trampuš.²⁰ Jurij Reiner je potem napravil dne 8. decembra 1669 pri ljubljanskem škofijskem ordinariatu izpit za opravljanje duhovniškega poklica. V Ljubljano ga je poslal Florijan Reiner, vikar župnije št. Ilj pri Slovenjgradcu. Njegovi osebni podatki so opisani takole: Star je 29 let, tonzuro in štiri nižje redove je prejel leta 1669 v Ljubljani, nato je prejel diakonat dne 20. aprila 1669 v Gradcu in je bil posvečen v duhovnika dne 4. septembra 1669 po lavantinskem škofu Sebastijanu.²¹

Dne 23. oktobra 1668 je izvršil takratni vikar in škofijski komisar nadžupnije sv. Miklavža v Beljaku Walscher vizitacijo župnije Lipa, prvo po letu 1655, kar posebej poudarja. Najprej je ugotovil, da opravljata službo cerkvenih ključarjev Peter Jesenik in Filip Župič. Nato je ugotovil, da je

¹⁷ KALj., fasc. 175/28.

¹⁸ KALj., fasc. 22/12.

¹⁹ KALj., fasc. 47/8.

²⁰ KALj., fasc. 47/7.

²¹ KALj., fasc. 67/12.

dal vikar lansko leto župnišče na novo sezidati s pomočjo faranov in s cerkvenim denarjem. Za vikarja je Matija Kronfiš, ki je že zelo star; farani so se zoper njega pritožili, da veliko hodi na Vrbo, da se vrača pozno domov in da farane izkorišča pri pobiranju stole. Faran Jurij Pahernik se je pritožil proti vikarju, ker pobira ob smrti cerkvenega podložnika od dedičev poseben davek. Ko prihaja opravljat službo božjo pri podružničnih cerkvah, zahteva, da ga pogostijo, ni pa zadovoljen z navadno hrano, temveč zahteva splendido pogostitev.²²

Vikar Matija Kronfiš je ob koncu leta 1668 umrl. Za njegovega naslednika je ljubljanski stolni kapitelj prezentiral Martina Mesnerja (tudi Messner in Mössner). Zaradi te prezentacije je prišlo do spora med stolnim kapljem v Ljubljani in med lastnikom gospostev Landskron in Vrba grofom Francem Adamom Dietrichsteinom. V tem sporu je sicer grof Dietrichstein dal svojemu oskrbniku nalog, naj se z vikarjem Mesnerjem pobota, vztrajal pa je pri svojih pravicah v zadevi opravljanja prezentacijske pravice. V tem sporu je potem prišlo med grofom Francem Adamom in med stolnim kapljem v Ljubljani do poravnave, ki jo je potrdil tudi ljubljanski škof: da bodo ob vakanci vikariatov v št. Rupertu, Lipi in Dvoru imeli obe sporni stranki alternativno pravico prezentacije novega vikarja, stolni kapitelj pa je obdržal pravico vseh instalacij novih vikarjev ter zapor in inventur ob smrti vikarjev.²³

Iz listinskega gradiva škofijskega arhiva v Ljubljani se vidi, da je grof Dietrichstein pri uveljavljanju pravice do prezentacije uspel, ker je kot vikar v Lipi Martin Mesner listinsko izkazan šele v letu 1691, ko je 4. aprila poslal ljubljanskemu stolnemu kapitlju reverz o svoji namestitvi za vikarja v Lipi. Pred njim je do leta 1689 služboval kot vikar v Lipi Matija Kamušič, po njegovi odstavitvi leta 1689 pa je grof Dietrichstein prezentiral dne 25. maja 1689 za novega vikarja Jurija Schiessla.²⁴

Dne 10. aprila 1685 je ljubljanski škof Sigmund Krištof grof Herberstein sporočil ljubljanskemu stolnemu kapitlju, da bo vizitiral župnije beljaškega cerkvenega okrožja in da bo 6. maja pri cerkvi sv. Miklavža v predmestju Beljaka, 16. maja v Šentrupertu, 18. maja v Skočidolu, 19. maja v Lipi in 20. maja v Dvoru nad Vrbo.²⁵

Župnija Lipa nad Vrbo je bila ena najmanjših in najbolj revnih župnij na Koroškem. Ko je dal ljubljanski stolni kapitelj leta 1690 preceniti vrednost cerkvenega premoženja župnij beljaškega cerkvenega okrožja in višino osebnih dohodkov vikarjev tega okrožja, je bil letni dohodek vikarja v Lipi nad Vrbo ocenjen na 85 goldinarjev, dohodek vikarja pri cerkvi sv. Miklavža v Beljaku na 220 goldinarjev, dohodek vikarjev drugih treh župnij pa po 150 goldinarjev letno. V zvezi s to cenitvijo je takratni vikar in nadžupnik pri sv. Miklavžu v Beljaku Vid Balscher poslal ljubljanskemu stolnemu kapitlju obširno poročilo, v katerem navaja za cerkev sv. Martina v Lipi, da ima skupaj z dvema podružnicama le 24 goldinarjev premoženja, farani pa ji dolgujejo 165 goldinarjev. To poročilo je dne 21. avgusta 1690 podpisal tudi takratni vikar v Lipi Jurij Schiessl s pripombo, da z zneskom 85 goldinarjev, de quibus est meus miser victus et amictus (s katerimi se slabo hranim in oblačim), ne more izhajati.²⁶

V začetku leta 1696 je vikar v Lipi nad Vrbo Martin Mesner resigniral na to mesto, ker ga je lastnik grada in gospostva Landskron Franc Adam

²² KALj., fasc. 175/28.

²³ KALj., fasc. 175/19 in 31.

²⁴ KALj., fasc. 175/43 in 45.

²⁵ KALj., fasc. 197/23.

²⁶ KALj., fasc. 71/1 in 2.

grof Dietrichstein prezentiral za župnijo Dvor nad Vrbo; za vikarja župnije Lipa pa je imenovan grof prezentiral Blaža Pencina, kaplana pri šenta Neži (St. Agnes) v Spodnji Koroški, ki je nato dne 18. septembra 1696 poslal reverzalije o svoji namestitvi stolnemu kapitlju v Ljubljano.²⁷

Vikar Blaž Pencin je služboval v Lipi do leta 1704, njegov naslednik pa je bil Gregor Kramer (Cramer), kar izvemo iz vizitacijskega zapisnika ljubljanskega škofa Franciška grofa Kauniza, ki je dne 17. junija 1712 vizitiral župnije beljaškega cerkvenega okrožja. Pri zaslišanju vikarja župnije Lipa nad Vrbo je ugotovil tole: Za vikarja je Gregor Cramer, Korošec iz Vrbe, star 33 let, ki je študiral in študije končal v Celovcu, na nižje redove je bil ordiniran v Labotski dolini, na Dunaju je študiral pravo in bil nato ordiniran za duhovnika na naslov grada in gospostva Humberk (Hollenburg); duhovnik je 9 let, od tega je eno leto služboval v Možberku (Moosburg); potem pa je bil od ljubljanskega stolnega kapitlja nastavljen v Lipi, kjer župnikuje 8 let. Njegovi dohodki znašajo 100 imperialov. Župnija ima tri podružnice, od katerih sta dve, filiala sv. Lovrenca v Tmari vasi in sv. Lamberta v Semislavčah, tako slabo dotirani, da ne moreta izhajati. V župniji je bratovščina srca Jezusovega. Faranov je okoli 500. Vikar se je pritožil proti gospostvu v Landskronu, ker prevzema cerkvi podložne kmetije.²⁸

Leta 1717 je bil vikar župnije Lipa Cramer premeščen v Dvor nad Vrbo, ker je tamkajšnji vikar prevzel župnijo v Kostanjah (Köstenberg). Za novega vikarja v Lipi je Karl Ludvik grof Dietrichstein prezentiral dotednjega kaplana v Mariji na Zilji (Maria Gail) Lovrenca Priesnerja, ki je dne 17. maja izstavil reverzalije o svoji namestitvi, iz katerih je razvidno, da je v Mariji na Zilji služboval kot kaplan 10 let.²⁹

Junija leta 1730 je ljubljanski škof Sigmund Feliks grof Schrattenbach izdal generalnemu vikarju ljubljanske škofije Janezu Jakobu Schillingu nalog, naj opravi vizitacijo župnij beljaškega cerkvenega okrožja. Schilling je to vizitacijo prepustil ljubljanskemu kanoniku dr. Antonu Lacknerju, ki je prišel 7. junija 1730 k cerkvi sv. Martina v Lipi, kjer je ugotovil tole: Za vikarja je Lavrencij Priesner, ki ga je prezentiral Karl grof Dietrichstein. Prihodnja prezentacija novega vikarja pripada po pravu alternizacije stolnemu kapitlju v Ljubljani. Cerkev ima po izjavi vikarja okoli 40 goldinarjev premoženja, kar je potrdil tudi cerkveni ključar Jožef Šefman. *Huius loci vicarius debet quoque linguae Sclavonicae gnarus* (duhovnik tega kraja mora biti tudi, vešč slovenskega jezika).³⁰

Vikar in škofijski komisar pri cerkvi sv. Miklavža v Beljaku Miller je poročal dne 20. julija 1752, da je dne 18. julija umrl v Lipi nad Vrbo tamkajšnji vikar Lovrenc Priesner in da je bil še isti dan opravljen po gospostvu Landskron ob navzočnosti škofijskega komisarja Millerja iz Beljaka popis inventarja, kakor je bilo to določeno v sporazumu, ki sta ga dne 10. februarja 1671 podpisala gospostvo Landskron in stolni kapitelj v Ljubljani. Vikar Miller je tudi zahteval od župnika v Strmciu Jurija Kramerja in od vikarja v Skočidolu Matije Lasnika, naj mu pošljeta oporoko pokojnega Priesnerja. Sporočila sta mu, da nimata nič pismenega v roki, oba pa sta izjavila, da vesta za njegovo poslednjo voljo na pamet. Priesner je torej napravil usten testament.

Po njegovi smrti sta zaprosila za izpraznjeno mesto vikarja v Lipi nad Vrbo vikar v šent Rupertu Markus Reauz in Ljubljančan Janez Burger,

²⁷ KALj., fasc. 176/1 in 2.

²⁸ KALj., fasc. 173/33.

²⁹ KALj., fasc. 176/13.

³⁰ KALj., fasc. 177/19.

ki je že 21 let služboval v drugi škofiji, ki so ga pa priporočali farani v Lipi. Vikar in škofijski komisar pri sv. Miklavžu v Beljaku Miller je predlagal v pismu z dne 5. avgusta ljubljanskemu stolnemu kapitlju, da imenuje za vikarja v Lipi Reauza in ne kaplana Burgerja. O Reauzu piše, da je sicer pri razlaganju božje besede počasen in da zaradi tega pri poslušalcih ni priljubljen, da pa že šest let opravlja duhovniški poklic in da tudi zaradi tega zasluži pohvalo. Ljubljanski stolni kapitelj je na izpraznjeno vikarsko mesto v Lipi imenoval vikarja v Šentrupertu Marka Reauza. V zvezi s tem imenovanjem je vikar Miller poslal stolnemu kapitlju v Ljubljano dne 17. septembra 1752 tole sporočilo: 3. septembra sem prejel dekret o imenovanju vikarja v Lipi; kmalu za tem so se pri meni v Beljaku oglasili farani iz Lipe in so protestirali zaradi postavitve Reauza za vikarja, češ da je premalo podkovan v rabi slovenskega jezika. Ker pa je Reauz sin slovenskih staršev in je bil vzgojen v območju beljaškega cerkvenega okrožja in ker že sedmo leto skrbi za versko življenje Slovencev, pritožba faranov iz Lipe ni utemeljena.

Vikar Reauz je medtem nastopil službo v Lipi nad Vrbo, o čemer je vikar Miller ponovno poročal stolnemu kapitlju v Ljubljano tole: Na dan sv. Martina, 11. novembra, sem bil v Lipi in sem tam pel sveto mašo ob navzočnosti toliko ljudstva, da niso mogli vsi v cerkev. Po maši sem moral poslušati v zakristiji razne prošnje in pritožbe faranov. Ko sem potem prišel v župnišče, so me pred vrati čakali trije cerkveni ključarji, in sicer Klement Jelič, Florijan Supil in Lenart Kramer, ki so se pritoževali čez vikarja Marka, in to po slovensko: »Le ta gospod ni sa nas, doklar ne sna nascho spracho.« Da bi ne nastalo kako vznemirjenje med ljudstvom, sem peljal vse tri ključarje, ki jih osebno dobro poznam, v posebno sobo župnišča, kjer sem njih jezo ublažil s pomirjevalnimi besedami in jih vprašal, ali so danes razumeli njegove besede, kar so potrdili. Nato sem jim pojasnil, da ga bodo v bodoče bolje razumeli, ker bo Reauz s trajnim vežbanjem vedno bolj podkovan v njihovem jeziku. Vikar Reauz mi je nato obljubil, da bo začel marljivo študirati slovenski jezik, ker mu manjka le nekaj besednih izrazov za potrebno izgovorjavo.

In res je prišlo do hitrega preobrata. 18. marca 1753 poroča vikar Miller ponovno v Ljubljano, da so farani v Lipi prenehali rovariti proti vikarju Marku Reauzu in ga začeli celo hvaliti. Vikar Reauz pa je tudi sam poročal dne 4. avgusta 1753 stolnemu kapitlju v Ljubljano, da prosi za kanonično investituro na župnijo Lipa, ker je »in lingua et loci diomate expeditior factus« (v jeziku in govorici tega kraja bolje podkovan) in ker se je s farani pobotal. V pismu se tudi pritožuje zoper gospostvo v Landskronu, da mu noče izročiti pripadajočih mu dajatev (temporalia). Na to prošnjo je prišel že 9. avgusta 1753 sam dekan stolnega kapitlja v Ljubljani dr. Anton Lackner v Lipo in instaliral Marka Reauza za vikarja v Lipi.³¹

Vikar Marko Reauz je bil po smrti vikarja in škofijskega komisarja župnije sv. Miklavža v Beljaku Jakoba Müllerja v začetku leta 1773 premeščen za vikarja te župnije v Beljak. V Lipi nad Vrbo je torej služboval skoraj 21 let. Na njegovo mesto je bil postavljen za vikarja v Lipi nad Vrbo Jakob Nagele, ki ga je prezentiral lastnik grada in gospostva Landskron Franc Ludvik grof Dietrichstein. Vikar Nagele je leta 1787 podpisal tudi obvestilo o izločitvi župnije Lipa iz jurisdikcije ljubljanske škofije in o priključitvi te župnije solnograški nadškofiji oziroma neposredno krški škofiji.³²

³¹ KALj., fasc. 197/23.

³² KALj., fasc. 223/3.

V naslednjem bo tudi za župnijo Lipa nad Vrbo prikazana tabela o gibanju prebivalstva; vikarji so morali v 17. stoletju začeti pošiljati škofijskemu ordinariatu poročila o številu faranov ter o številu rojstev, porok in pogrebov za vsako koledarsko leto posebej.³³

Let-nica	Commu-nicantes	Non commu-nicantes	Skupaj	Rojstva	Poroke	Smrti
1655	473	120	593			
1658			465			
1667			593			
1698	452	18	470	16	2	22
1706	430	50	480	25	8	31
1713	490	20	510	24	4	12
1714	431	93	524	24	4	20
1722	425	170	595	20	8	14
1747	412	179	581	13	3	11
1753	473	165	638	17	6	17
1754	471	164	635	12	6	15
1758	490	130	620	23	5	32
1759	490	130	620	20	8	14

Po letu 1760 ni v arhivih ljubljanske nadškofije takih poročil več zaslediti, ker so morali župni uradi po upravnih reformah cesarice Marije Terezije začeti pošiljati te podatke na novo ustanovljenemu okrožnemu uradu za Gornjo Koroško v Beljaku. Kakor je iz zgoraj prikazanih statističnih podatkov razvidno, se število prebivalstva župnije Lipa nad Vrbo v razdobju 300 let, ki ga opisujemo, ni bistveno spreminjalo in je znašalo okoli 600 prebivalcev. Iz tega tudi sledi, da je bila župnija Lipa nad Vrbo ena najmanjših koroških župnij, pa tudi ena najbolj revnih; kar se tiče cerkvenega premoženja in dohodkov župnika, kakor je to že zgoraj prikazano.

S temi seznami staleža faranov so vikarji pošiljali v Ljubljano tudi poročilo o nedeljskem pouku otrok, ki je bil v župnišču ob eni uri popoldne. Tako je leta 1714 takratni vikar poročal, da je prihajalo k nedeljskemu popoldanskemu veronauku 60 do 70 dečkov. Ta pouk se je redno odvijal le v času quadragesimae, spomladi je bil vikar zaradi procesij v druge župnije zadržan, pozimi so učenci zaradi mraza in snega izostajali, jeseni pa so starši pošiljali svoje otroke po obedu na pašo živine. Ta pouk pa je bil za tiste čase, ko na deželi še ni bilo osnovnih ljudskih šol, za doraščajočo podeželsko mladino velike važnosti. Vikarji so namreč pošiljali nadarjene dečke v šole v Celovec, kjer so se pripravljali na poklic bodočih duhovnikov. Tu je bil, kakor smo videli, najbolj uspešen vikar Matija Kronfiš, saj so izšli iz njegove šole med leti 1660 in 1670 kar trije duhovniki domačini iz Lipe nad Vrbo. Tu naj bo še omenjeno, da so pogosto pisali slovenske priimke koroških duhovnikov v popačeni obliki. Tako kaže, da se je vikar Zungga pisal pravilno žorga, vikar Lovrenc Priesner pa je na enem svojih poročil o gibanju prebivalstva podpisan kot Križnar.

V ljubljanskem škofijskem arhivu je ohranjen razpored cerkvenih opravil v župniji Lipa nad Vrbo za eno koledarsko leto iz prve polovice 18. stoletja,³⁴ ki ne bo zanimal le etnografov, temveč tudi domačine iz Lipe

³³ KALj., fasc. 213/5, 222/3 in 224/8.

³⁴ SALj. (škofijski arhiv Ljubljana), fasc. matrike št. 25.

nad Vrbo, ker bodo mogli primerjati običaje pred več kot 200 leti z današnjimi.

V uvodu tega razporeda je zapisano, da je drugo nedeljo v vsakem mesecu cerkveno opravilo pri podružnični cerkvi sv. Lamberta v Semislovčah, če pa bi bili takrat kaki zadržki, pa prihodnjo nedeljo. Vse druge nedelje je služba božja v domači cerkvi sv. Martina, če tega ne zadržuje ekskurzija kam drugam.

Januar:

1. Na dan obrezovanja Gospoda se vrši služba božja v domači cerkvi.
6. Na dan sv. treh kraljev se vrši cerkveno opravilo doma. Dan pred tem se blagoslavlja voda s soljo. V nedeljo po tem prazniku je cerkveno opravilo v Konetičah.
7. Na praznik sv. Valentina škofa je cerkveno opravilo v Konetičah.
25. Na praznik spreobrnjenja sv. Pavla se vrši služba božja v Konetičah.

Februar:

2. Na Svečnico je vse cerkveno opravilo doma s posvetitvijo sveč in s procesijo.
14. Na praznik sv. Valentina duhovnika je služba božja v Konetičah.

Marec:

19. Na praznik sv. Jožefa je služba božja doma.
25. Na praznik Marijinega oznanenja se vrši procesija k Devici Mariji v Logo vas.

Na cvetno nedeljo je cerkveno opravilo v župni cerkvi. Velikonočna procesija je na velikonočno soboto. Na velikonočno nedeljo se vrši cerkveno opravilo zgodaj zjutraj v domači cerkvi, popoldne pa je procesija v Konatiče.

April:

- Prvo nedeljo po veliki noči je procesija k cerkvi sv. Nikolaja v Beljak.
- Drugo nedeljo po veliki noči je procesija v Podgorje (Maria Elend).
- Četrto nedeljo po veliki noči je procesija h Gospe sveti (Maria Saal).

Maj:

- Na drugo nedeljo je procesija v Šent Rupert.
- Na tretjo nedeljo je procesija v Semislavče.
- Na četrto nedeljo je procesija v Tmaro vas.
- Na praznik vnebohoda je procesija v Podravlje (Föderlach).
1. Na praznik sv. Filipa in Jakoba je cerkveno opravilo doma.
4. Na praznik sv. Florijana je procesija v Vrbo (Velden).

Junij:

- Na tretjo nedeljo je procesija v Logo vas.
- Na praznik sv. Rešnjega telesa je slovesna procesija doma.
- Na nedeljo infra octavam mora vikar iti na pomoč vikarju pri cerkvi sv. Nikolaja v Beljak.
24. Na praznik sv. Janeza Krstnika je procesija v Poreče (Pörschach).
9. Na praznik sv. Primoža in Felicijana je procesija na Otok (Maria Wörth).
29. Na praznik sv. Petra in Pavla je vse cerkveno opravilo v Konetičah.

Julij:

12. Na dan sv. Margarete je procesija v Skočidol (Gottestal).
22. Na praznik sv. Magdalene je procesija k sv. Magdaleni.
25. Na praznik sv. Jakoba in 26. na praznik sv. Ane je cerkveno opravilo doma.
- Na četrto nedeljo meseca julija je procesija v Strmec (Sternberg).

Avgust:

8. je procesija v Žoprače (Selpritsch).
10. Na praznik sv. Lovrenca se praznuje patronicij v Tmari vasi.
28. Na praznik sv. Avgusta je cerkveno opravilo v Semislovčah.

September:

1. Na praznik sv. Egidija je procesija v Št. Ilj (St. Egyden).
8. Na praznik rojstva Device Marije je procesija v Podravlje.
- V nedeljo po tem prazniku gre vikar z ljudstvom v Skočidol, kjer se praznuje posvečenje.

21. Na praznik sv. Mateja apostola je cerkveno opravilo doma.

28. Na praznik sv. Mihaela je procesija v Rožek (Rosegg).

Oktober:

Na prvo nedeljo je cerkveno opravilo v Tmari vasi.

Na drugo nedeljo je sestanek vseh bratovščin Srca Jezusovega.

Na tretjo nedeljo je procesija v Dvor (Kranzelhoffen).

28. Na praznik apostolov Simona in Jude je cerkveno opravilo doma.

November:

1. Na praznik vseh svetnikov je cerkveno opravilo pri cerkvi sv. Jurija v Strmecu.

2. V spomin umrlih se vršijo vsa cerkvena opravila ravno tako v Strmecu.

11. Na praznik sv. Martina se vrši praznovanje patrocinija v domači cerkvi.

Na drugo nedeljo v tem mesecu je romanje v Logo vas.

30. Na praznik sv. Andreja je cerkveno opravilo doma.

December:

6. Na praznik sv. Miklavža je cerkveno opravilo pri cerkvi sv. Miklavža v Beljaku.

8. Na praznik Marijinega spočetja se vrši procesija v Domačale (Damtschach).

13. Na praznik sv. Lucije je služba božja v Konaticah.

Na četrto adventno nedeljo pridejo vsi člani bratovščine Srca Jezusovega v farno cerkev.

25. Božični praznik se obhaja v domači cerkvi.

Sledi taksa štole:

Od krstov:

Izven časa velike noči in binkosti:

vikar

f — kr. 18

cerkovnik

f — kr. 3

V času velike noči in binkosti:

vikar za krst prvega otroka

f 1 kr. 30

vikar za krst drugega otroka

f 1 kr. —

vikar za krst tretjega otroka

f — kr. 30

cerkovnik

f — kr. 6

Pri krstu izvenzakonskih otrok se štola vikarja podvoji,

cerkovnik pa dobi

f — kr. 9

Za posvetitev žene po porodu:

vikar

f — kr. 3

Za previdenje umirajočih:

vikar

f — kr. 18

vikar za maziljenje z oljem

f — kr. 30

cerkovnik za obe opravili

f — kr. 9

Za poroke:

za trikratno objavo poroke

f — kr. 18

za potrdilo o objavah

f — kr. 18

za poročni obred

f 1 kr. —

za posvetitev

f — kr. 18

Ce gre nevesta izven fare

f 2 kr. —

Cerkovnik, ce ostane nevesta doma

f — kr. 9

ce gre izven fare

f — kr. 18

Za pogrebe:

za pogreb otroka ali odraslega

f — kr. 18

za posvetitev

f — kr. 18

za petje libere

f — kr. 18

za mašo po umrlem

f — kr. 36

Ce umre hišni gospodar (pater familias), morajo dediči

dati vikarju kot posmrtnino (Seelenrecht)

f 1 kr. 30

Cerkovnik dobi za pogreb otroka

f — kr. 6

za pogreb, posvetitev in pokop otrok

f — kr. 15

za pogreb odraslih skupaj z mašo, previdenjem

in zadnjim maziljenjem

f — kr. 45

za trikratno zvonjenje

f — kr. 9

Ce umre gospodar ali gospodinja, dobi cerkovnik

kot posmrtnino en hlebec kruha.

Ko ob zaključku pregledamo te skromne prispevke k zgodovini župnije Lipa nad Vrbo, pridemo do zaključka, da je bilo prebivalstvo tega območja pod stalnim in strogim nadzorstvom lastnikov grada in gospostva Landskron, ki so imeli v svojih rokah vso gospodarsko, sodno in politično oblast, ki pa so kot odvetniki in patroni nad vsemi župnijami beljaškega cerkvenega okrožja imeli tudi glavno besedo pri upravljanju cerkvenega premoženja. To se je pokazalo najbolj v času reformacije in protireformacije, ko so ti lastniki (grofje Khevenhüller) postali pripadniki nove luteranske vere in so morali tudi njihovi grajski oskrbniki postati protestanti. Videli smo, da se je ljubljanski stolni kapitelj leta 1586 pritožil zoper oskrbnika Amblacherja, še več pritožb pa je bilo zoper njegovega naslednika Krištofa Schneeweissa, ki je bil na tem službenem mestu od leta 1591 do leta 1629, ko je moral skupaj s svojim gospodarjem grofom Ivanom Khevenhüllerjem zaradi protestantizma zapustiti avstrijske dežele. O njegovem delovanju je bilo že pisano v prispevkih k zgodovini župnij šent Rupert in Skočidol.³⁵ Tu naj bo omenjeno, da je Schneeweiss leta 1611 moral spremeniti svoje prejšnje odločitve in je moral dati izplačati dvema katoliškima duhovnikoma njihove v cerkvenih urbarjih zajamčene dohodke za eno leto nazaj. Kmalu na to, leta 1615, pa so se zoper oskrbnika Schneeweissa začele koplčiti nove pritožbe, katerih izid pa iz listinskih virov nadškofijskega arhiva v Ljubljani ni razviden.

S kazensko-pravnega vidika je morda zanimiv primer, da je deželsko sodišče obsodilo očeta nezakonskega otroka, ko je bila ugotovljena njegova identiteta, zaradi njegovega »greha« na kazen bičanja.

Primer vikarja Reauza je glede na narodnostne razmere na Koroškem iz več razlogov posebne važnosti. Reauz je bil sin slovenskih staršev iz okolice Beljaka. Njegov priimek Reauz je nemško-koroška ali, če hočete, koroško-nemška spakedranka; pisal se je ali Erjavec ali Rijavec; kako so ga rojaki pred več kot 200 leti klicali, pa bo danes verjetno težko ugotoviti. Ko je nastopil službo vikarja župnije Lipa na Koroškem, je poznal le svoje domače slovensko narečje; farani v Lipi so ugovarjali namestitvi, ker niso dobro razumeli njegove izgovorjave. Po treh mesecih se je naučil lepe slovensčine, da so ga farani začeli spoštovati. V Lipi je služboval dobrih 20 let, nakar je bil postavljen za vikarja in škofijskega komisarja nadžupnije sv. Miklavža v Beljaku, kjer je služboval do svoje smrti leta 1788. Občudovati moramo farane župnije Lipa nad Vrbo, ki so po svojih treh zastopnikih — cerkvenih ključarjih — zahtevali od svojega vikarja boljše znanje slovenskega jezika in s tem dokazali, da so se zavedali svoje slovenske narodnosti. Beljaški vikar Miller je poročal stolnemu kapitolu v Ljubljano, da je bilo zaradi tega vse ljudstvo razburjeno.

Zusammenfassung

BEITRÄGE ZUR GESCHICHTE VON LIND OB VELDEN

Anton Svetina

Die vierte der fünf Pfarren des Villacher Kirchenkreises, die vom Jahre 1461 bis zum Jahre 1787 dem Bistum von Ljubljana bzw. seinem Domkapitel einverleibt waren, ist die Pfarre Lind ob Velden. Es war eine der kleinsten und ärmsten Pfarren von Kärnten, die Zahl ihrer Pfarrkinder überstieg in dieser Zeitperiode fast nie die Zahl 600. Die Entstehungszeit dieser Pfarre konnte bisher nicht genau

³⁵ Anton Svetina, l. c. pod 1) in isti, Prispevki k zgodovini št. Ruperta, Zgodovinski časopis 32, 1978, str. 413—428.

festgestellt werden, fällt aber laut der Ausführungen der Historikers Gotbert Moro in den Erläuterungen zum historischen Atlas der österreichischen Alpenländer zwischen die Jahre 1437 und 1461. Das Vogteirecht über die Pfarre übten die jeweiligen Eigentümer des Schlosses und der Herrschaft Landskron aus, die auch die Patronatsrechte über die Pfarre innehatten, die sie aber nach der Gründung des Bistums von Ljubljana mit dem dortigen Domkapitel teilen mussten.

Im Kapitelsarchiv des erzbischöflichen Archivs von Ljubljana befindet sich eine Urkunde, die im Jahre 1494 der damalige Vikar der Hauptpfarre des Villacher Kirchenkreises von St. Nicolai in der Vorstadt Villachs ausstellte; in dieser Urkunde werden die Rechte und Pflichten aufgezählt, die der jeweilige Inhaber der Pfarre von Lind ob Velden jedes Jahr ausüben musste. Für die Geschichte von Slowenischkärnten ist von besonderer Bedeutung die Feststellung, dass der Vikar von Lind auf Verlangen des Vikars von St. Nicolai in Villach am Feiertage des hl. Nikolaus, das ist am 6. Dezember, in der Pfarrkirche von St. Nicolai slowenisch predigen musste.

Die Zeit der Reformation und der Gegenreformation ging auch für die Bevölkerung der Pfarre Lind ob Velden nicht ohne dramatischer Ereignisse vorüber, die insbesondere durch den Verwalter der Herrschaft Landskron, Christoph Schnee-weiss, hervorgerufen wurden, der dieses Amt vom Jahre 1591 bis zu seiner Ausweisung aus allen österreichischen Kronländern im Jahre 1629 innehatte und der wie auch seine Vorgesetzten, die Grafen von Khevenhüller, ein verbissener Protestant war.

Die Ernennung des Vikars Markus Reauz zum Pfarrer von Lind ob Velden im Jahre 1752 wurde etwas ausführlicher geschildert. Die Bevölkerung von Lind protestierte nämlich gegen seine Anstellung in Lind, da sie ihn nicht gut verstehen konnte. Als er in drei Monaten slowenisch erlernte, kam er bei seinen Pfarrkindern von Lind in hohe Ehren. Sein Beispiel erbringt auch den Beweis, dass die Gesamtbevölkerung von Lind ob Velden im 18. Jahrhundert der slowenischen Volksgruppe angehörte.

Zgodovinsko društvo za Slovenijo je s finančno pomočjo Kulturne skupnosti Domžale ob odkritju spominske plošče na nekdanji Veitovi tiskarni na Viru pri Domžalah 24. maja 1980 izdala publikacijo

EDVARD KARDELJ-SPERANS IN SLOVENSKO ZGODOVINOPISJE

Zbornik objavlja predvsem gradivo z izrednega občnega zbora Zgodovinskega društva za Slovenijo (2. marca 1979) ob štiridesetletnici izida knjige Edvarda Kardelja-Speransa »Razvoj slovenskega narodnega vprašanja«. Gradivo je izšlo kot separaten odtis iz »Zgodovinskega časopisa« številka 4/1979.

Publikacija je na voljo za ceno 40 din (člani ZDS 30 din, študentje 20 din) na sedežu Zgodovinskega društva za Slovenijo, YU-61000 Ljubljana, Aškerčeva 12/1.

Komisija za ekonomsko zgodovino Jugoslavije pri Zvezi društev zgodovinarjev Jugoslavije izdaja specializirano revijo

ACTA HISTORICO-OECONOMICA IUGOSLAVIAE

Interesente vabimo, da jo naročijo pri Školski knjigi, 41000 Zagreb, Masarykova 28.

SLOVENSKA MATICA, Ljubljana, Trg osvoboditve 7

in Zgodovinsko društvo za Slovenijo sta sklenila dogovor o sodelovanju, po katerem lahko člani Zgodovinskega društva za Slovenijo ob predložitvi potrjene članske izkaznice v prostorih Slovenske matice nabavljajo vse Matične publikacije po ugodnejši ceni, ki sicer velja le za redne Matične člane.

Iz bogatega izbora leposlovnih in različnih strokovnih del opozarjamo zlasti na nekaj knjig z zgodovinsko tematiko (zaloga nekaterih med njimi bo v kratkem času pošla!):

Slovenska matica 1864—1964 (zbornik)

Koroški plebiscit (zbornik)

Janko Pleterski: Prva odločitev Slovencev za Jugoslavijo (1914—1918)

Lavo Čermelj: Med prvim in drugim tržaškim procesom

Marijan Britovšek: Razkroj fevdalne agrarne strukture na Slovenskem

Vasilij Melik: Volitve na Slovenskem

Ivan Mohorič: Zgodovina železnic na Slovenskem

Janko Pleterski: Narodna in politična zavest na Koroškem

Zbornik za zgodovino naravoslovja in tehnike I.—IV.

Lavo Čermelj: Spomini na moja tržaška leta

Francè Koblar: Moj obračun

Veno Pilon: Na robu

Franc Petek-Janko Pleterski: Spomini koroškega politika

V zbirki za leto 1980 so izšli pod naslovom »Pred viharjem« tudi dnevniški zapiski Edvarda Kocbeka iz let 1938, 1940, 1941 in 1942.

Slovenska matica pripravlja za prihodnja leta med drugim vrsto izdaj temeljnih del slovenske historiografije in nekaterih najzanimivejših slovenskih memoarnih del. V letu 1981 najprej izide Linhartov »Poskus zgodovine Kranjske in ostalih dežel južnih Slovanov Avstrije« iz let 1788 in 1791.

Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske, YU-41000 Zagreb,
Opatička 10, izdaja od leta 1969 dalje

ČASOPIS ZA SUVREMENU POVIJEST

Časopis v tematsko zaokroženih številkah obravnava izbrana poglavja iz novejše hrvaške in jugoslovanske zgodovine ter je že nekaj let najbolj uveljavljena in najbolj redno izhajajoča jugoslovanska revija za sodobno zgodovino.

Za slovenske bralce sta med zadnjimi številkami še posebej zanimivi I/1975 in I/1977, ki objavljata razprave, dokumente in bibliografiji o zahodni oziroma severni jugoslovanski meji, o odnosih Jugoslavije z Italijo oziroma Avstrijo ter o položaju naših manjšin v teh dveh državah.